

ACC. N:R M. 10605: 1-7

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Jonsson
Härad: Frosta Adress: Åspinge
Socken: Ö Åspinge Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1948 Född år 1881 i Ö Åspinge

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stenstugan.

s. 1-7.

N. No. 141.

Svar på frågelista 141.

Stenstugor. De har här för i tiden funnits många små hus med stenväggar. De var torpstugor, även s. k. gadelhus. Här har ju varit kronoboställe i var by, så har där varit torp tillhörande dem. Även vid herrgårdar var stadtstugor.

På di siade ären har bostället sålts, då har di gamle torpen också friköpts, di som var någon jordbit till. Här har funnits något hus som varit kvarleva efter hemman. I äldre tid var här ju endast enstaka stället i byn, den låg inte vid vägen heller.

Efter som di då byggde om blev en kvarleva efter de gamla kringhuset Stugan belägenhet. Jag minns själv sådana hus, som dels låg på byns jord, dels låg på någon annans jord, s. k. städd på deras tid. Ett hus som låg på präst-annorets jord, alldeles intill skolorplanen, där fanns inte en bit jord mer än vad huset stod på. De var nog byggd på senare del av 1700 talet. De är över 50 år sen di de, så de blev rivit. Di som bodde kallades jär backe, på den tiden då di brände sålde han berämnin i nypparvis. Han gick till Hörby efter kakor som di sålde. Jag ~~minns~~ minns.

De huset var så litet, med stenväggar, mitt på långsidan var en dörr, de var halldörrar. Så kom man in i, de var både kök och föresty, där var inget föresty, till höger var stugan.

Den var mycket smal, och sidan om stugan, var en liten avskifning, de var nog ej mer än på ett par alnar. Till vänster var ett litet utrymme, de var väl till eldbrand.

ACC. N:R **M. 10605: 2.**FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Uttill vägen var ett litet fönster med fyra små ruder. På baksidan, till norr, var en liten glugg. Väggen var nog bra fjäsk för gluggen sått långt inne i väggen. Väggarna inne i var kalkade. I stugan var bergols, där var en liten spis, av den äldsta typen som där endast var till fyren, ingen stekugn. Di var ju små i omkrösten. Där var en säng, ett bord, ett par stolar, ~~ett~~ bänade, samt ett säde. Där var egentligen inte plats till mer.

Ett hus som många gamla har talat om. De låg här på beställarfäladen, de var lille hans. En jordbit är kvarleva efter de, den kallades lille hans töcka. De var i början av 1880 talet som de revs, sen lille hansas dötter. Där var stenmurar, med jordgolv, så de var muret upp på jorden, utan grund. Gavlarna, uppe vid, var av en ris. De fick ju bytas ett par gånger om året, de torra ju. Taket var av svär torver. Där var endast en stuga, vid andra sidan om ingången var ett utrymme till eldherand. Di tog en av fäladen till eldbrand.

Sådana stenmurar fick fogas utvändigt mer her, och även invändigt arrangeras med lera. Skorstenen på sådana hus byggdes av gråsten. Den berades nära i fräs, med en liten håll i ke öppen skorsten. Ovan om taket var ju endast några stenar, de var ett skorstenen fick fogas med lera så där blev tät mellan stenarna.

Torpa, och hus som låg på kronans, eller annan mark, fick ju för i tiden göra dags-
verke, eller på annat sätt betala. Di var rent av bundna. Gamla har berättat, att di fick gå på bestället till vad som hätt, bara för att föräldrarnas skulle få bo i huset.
de var på 1800 talet

ACC. N:R M. 10605:3.FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Byggnadsätt. Helt ingränd i en backsluttning vet jag inget hus här, men på så vis, att de kunde vara på en sluttning, de var nästan alltid åt norr. I en skogs kant låg flera hus. De gamla sackarehuset låg i en skog, utmed Gammalsjöprästens. De var också litet, men där var väggarna linta med bräder, gavlarna upprätt var av enris. Där var halmtak. Ingången var på långsidan, med halvdörrar, till höger ett utrymme för bränsta, och annat, så var stugan vid andra sidan.

Där som var stenmur var den helt av gråsten, fogad med lera. En gammal bevarad leva efter ett hus, kallat redahuset, i från den tid då här var ädelsten så här var redhall. De var från 1800 talet, 1870 omkr. slog iskan ner där, men murarna har delvis stått. Där var tjocka yttreväggar, även väggarna inne var av sten. De syntes då hade varit fogade med lera. Inneväggarna vara mindre.

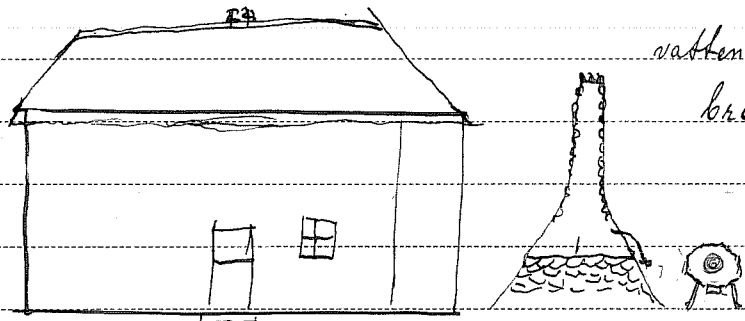
Alla stenväggar vara jämna, och tätt sammanfogade, med skarpa hörn. I sådana hus var skivväggarna mest av sten, men kunde ju även förekomma bräder. De vara överdragna med lera, och kalkade. Där packades in småsten, skärv, emellan stenarna i väggarna, så lera så de blev någorlunda jämna.

Tak. De uppbars ju av sprarran, taket var i regel av halm. Taket var i regel så långt så de hängde ner mot fönstakt.

Där var alltid ett innertak så där var loft. Här har även funnits ryggs stuga.

Stugans inre: De allra inre bestod som dekon. Ingången på långsidan. Så stugan
ett smalt utrymme vid gaveln. Skorstenen var av gråsten murad nere i från som dekon.
Där var en liten spisåll, så ett rör genom väggen i från spisen i stugan.
I mån stuga fanns såttugor, annars var de av di gamle spisarne med endast fyrtis.
Jag minns ett hus di tale om di hade ingen annan eldstad i stugan, än en koppert
gröta som var murad i väggen, liksom en såttugor. Den fick di elda i ude i från den öppna
spisen. Ett hus som var här uppe vid Salsrupsvägen, även de på kastället.
Där bodde på 1870 talet ett par gubbar engleson. De var stenmurar, ingången var
på sidan, där var stugan, och ett utrymme till, där var jordgolv, väggarna var
alltså murade på jorden. Di gjorde isakvaster, så de hade di i stugan brädet
som blev elda di med. I sängplatsen hade di inget annat under hussidet än
en grästorra, vad di hade till nähylla vet jag ej. Flusgerädet bestod i var sin

kerstallrik och en fällkenin, samt ett kärl att hämta
vatten i. De tog di i messen, den var ju
bredvid. Om di hade en kaffeanna
vet jag ej. De var så enkelt.

I små hus, som var endast ett rikligt rum, och så ett litet utrymme till, och där var familj, var där trångt. Där låg minst två i var sängplats. I en enkel stuga var alltid säng, soffa, ormbänk, ett bord, några stolar, så merendels en skänk. Husgeråd var ej mer än hjälpligt. Någon fin servis var ju oanat, de var ju berömda. I många gamla stugar fanns aldrig knivar med gafflar, de var fällknivar. Och aldrig någon kaffekanna.

Har var ju torp med en bit jord till så de hade djur. Där var mer utrymme.

Flera sådana är kvar, ett sådant med stenmurar är kvarleva efter.

Där var två rum, så var uthus på andra halvan. Där var husgeråd så de gick an kök, och farsde i ett, men där var ju enkel köksinredning. Där var nästan alltid stor familj i torpstugorna. I själva stugan var ju de enkla möblerna, som angår men där var ju ofta vävstol och spinnrock. Om du kunde få något bättre blev de ju i andra rummet. Eftersom levnadsvillkoren blev bättre kunde du ju få mer. I uthuset stod djuren också trångt. Där var så lågt så kon hade ryggen nästan uppe till hästängat. Gris och höns hade små utrymme.

I källan var hönsen i stugan om vintern.

De hade alltid kalkade väggar, de var på sista tiden de tapetsras.

Redskap, om de var små kunde de placeras på loftet annars fick du sätta ett steg utmed väggen.

Fönster. De var mest fönster med fyra ruter, eller om där var såss var de små. Vid den sida som vände mot vägen, eller där ingången var, där var ju fönster där kunde även vara på gaveln om slugan var på en gavel. Där som var glugg, var de på s. k. baksidan. Där som var ett litet utrymme kunde även vara en glugg, eller ett litet fönster. Då var de så litet, så de var endast med två små ruter. I förstugan var ju inget utom i de torpstugor, som var något större utrymme.

Golv. De var ju alltid bergsl, i förstugan stenlagt, i bland kullersten. Här var ett gamm. ställe, som där var en länga som en gång varit koringslänga. Den hade säkert varit uppförd på 1700 talet, när gång i mitten på 1800 talet ersattes med ny. Den gamla var till uthus, således loge, på ena gaveln hade en gång varit stjärre. Den längan var av stenmurad, de var rätt tjocka. Där som varit stuga en gång var en glugg i väggen åt norr, men åt gärdssidan hade nog varit små fönster. Väggarna hade varit arraprade och kalkade. Alla gamla hus var mycket låga.

Uthus. I små torpställe, eller egna små hus, som de hade djur var de båda delar både hängde i ett med koringshuset, så att stuga på ena halvan och djur i andra. Då var de ju av sten hela, men om de var en vinkel, eller merendels den vinkeln av trädet. De berättade på att den blev uppkimrad sen. Här var bättre om sten för, än nu. Nu går all sten till vägstyrelsen. Sådana hus har de mest gått till vägarna.

Innevånarna. De var korpärer, husmän, bäcksdugare, thare. Här var ju män som själva egde huset. De var ju alltid mycket fattigt. De var ju i många hus som de fick ha understöd av socknen. De var inte mycket di gamla, fick två kr. i månaden. Sen tog ju socknen huset efter dem. På så sätt fick socknen flera, så stura de ofta i höj flera gamla helst gummar. De var för de mästa socknens egna som bebodde husen, de var ej som gamla män kom hit. När de hade så knappt, och även om de ej hade understöd utan var arbetslösa fick de säga sig för allting. Här var räckaren, böckaren, räckräjaren, de som stöjla skaffer korgar. På Hörby fälod bodde på 1800 talet en stölamagare, han gjorde järnstöda, som ghättarna gick och sålde, tjäringen sydde med kvacksalveri. I ett hus bodde Svän bodare, han sydde även med dyliket. Så var här snickare, skomakare, och skräddare, även de hade annat. En skomakare gick i kring och sålde våttakors, ellekors. Gamla tjäringer som inte kunde något annat, gick i kring och bota folk, spräddde, satt och vagga. De fick fundera på allting för lite mat. De husmanshemmar som kunde spanna lin, även ull, vävde, kardde, stieka strumpar, samt gick borta så hänge de kunde. Många fattiga ghötta fick gå och tigga, särskilt till juben. Sen innevånarna dog, efterkommarna kom ju ut, så blev ju sådana hus rövra, de kunde ju inte hellre vara med längre. På en del platser har män efterkomling bygggt nytt. Annars är ju blott män kvarleva, som vittnar om dess plats.